

BESØG HOS ESKIMOISKE STAMMEFRÆNDER PÅ BAFFINLAND

Af efterskoleforstander *Frederik Nielsen*

„Akilineq“, landet på den anden side, har fra ældgammel tid været kendt i Grønland. Det er nok derfra og derigennem, de eskimoiske indvandring til Grønland har fundet sted. Mange af de grønlandske sagnoverleveringer indeholder meget ensartede beskrivelser af landet og dets befolknings levevis. I sagnet om den store rejsende Kivioqs kajaktur til Akilineq skildres dybe fjorde, hvor der var så stor forskel på ebbe og flod, at man i ebbetiden nedlagde mange på stranden liggende sæler og bagefter bandt fangeblærer til disse, så den efterfølgende flod kunne skylle dem op på stranden. Under den tur, der nu skal skildres, stiftede vi bekendtskab med disse fjorde og konstaterede, at denne fangstteknik - omend på en lidt anden måde - stadig praktiseres.

Tanken om kontakt med stammefrænderne ovre i Akilineq, som i det følgende skal nævnes med dets officielle navn Baffinland, blev første gang fremsat under landsrådsmødet i 1951. Tanken fik en velvillig tilslutning i rådet, men man vidste ikke rigtig, hvordan kontakten kunne etableres. I mellemtiden har kontorchef i administrationen i Godthåb N. O. Christensen været i Canada og foretog en rejse til bebyggelserne på Baffinland ombord på regeringsskibet „C. D. Howe“. Under landsrådsmødet i 1954 fremsatte kontorchefen den tanke, at kontaktrejse fra Grønland til Baffinland kunne foretages f. eks. med landshøvdingens rejsebåd „H. J. Rink“. Det var et realitetsbetonet forslag, som fandt tilslutning i rådet. Turen, som skulle være rent grønlandsk foretagende, skulle bekostes af landskassen.

Efter forhandlinger med de canadiske myndigheder fandt turen sted sommeren 1956. Den fik benævnelsen „H. J. Rink ekspeditionen“, og deltagerne, udpegede af landsrådet, kom til at bestå af følgende: Landsrådsmedlem Peter Nielsen, lærer Robert Petersen, journalist Uvdloriánguaq Kristiansen, cand. jur. Knud Hertling og undertegnede. Flere kunne der ikke være for pladsens skyld. Som fører af „H. J. Rink“ udlånte Den kgl. grl. Handel styrmand Niels Ilsøe. Resten af be-

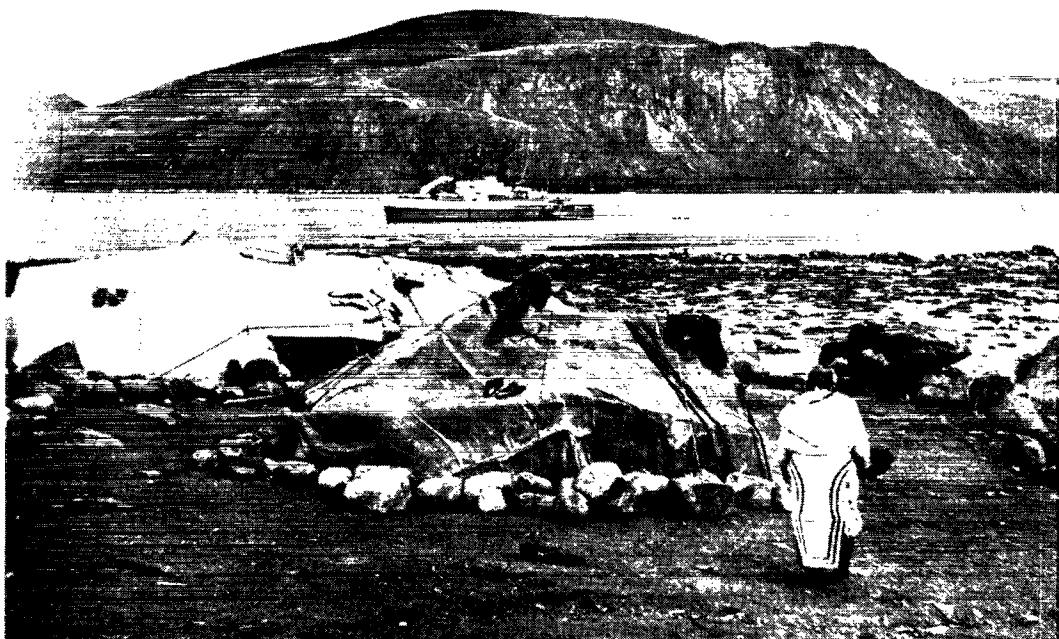
*Canadiske eskimoer på vej tværs over isen med hundeslæder,
der stadig er eskimoernes vigtigste transportmiddel.*

Foto: National Film Board

sætningen var „H. J. Rink“s fører Jaspur Tausen (færing), maskinist Svend Olsen, matros Nathan Heinrich og kok Johan Jensen (alle grønlændere).

„H. J. Rink“ er en forholdsvis lille båd og er uden moderne hjælpemidler som radar og ekkolod, og den kyst, der skulle berejses, er ret ukendt. Derfor var det os alle en stor glæde, da Grønlands marinekommando efter anmodning stillede kutteren „Skarven“ som eskorteskib under kommandørkaptajn Grøsfjeld.

Den 15. august startede ekspeditionen fra Godthåb under stor opmærksomhed fra befolkningens side. Hele Grønland fulgte ekspeditionens færd med stor interesse, det var jo den første rent grønlandske ekspedition. Det var oprindeligt meningen, at vi først skulle til Holsteinsborg og så tage derfra lige tværs over til Kap Dyer. Men vejret var så godt og vejrudsigterne så gode, at vore kaptajner fremsatte det ønske at tage direkte fra Godthåb til Kap Dyer. Derved blev det. Næste dag kom vi ind i vestisen, som heldigvis ikke lå tætpakket, og allerede om aftenen ved 23-tiden nåede vi vort første bestemmelsessted, Kap Dyer, hvor ame-

*En eskimolejr ved Pangnirtung i Baffinland.
På fjorden ligger forsyningskibet C. D. Howe til ankers.*

Foto: National Film Board

rikanerne opførte en vejstation med flyveplads. Kysten deromkring minder meget om det sydlige Grønland. Der findes ingen eskimoisk bebyggelse ved stedet, og de første, vi hilste på, var canadierne og de allestedsnærværende amerikanere.

Næste dag om formiddagen ankom vore forbindelsesmænd, som var stillet til vor rådighed af den canadiske regering: canadieren Leo Manning, ansat i regeringen, en gammel funktionær i Hudson Bay Company, og eskimoen Angnakallak fra Frobisher Bay. Vi kunne omgående snakke sammen på eskimoisk-grønlandsk. Leo Manning taler eskimoisk som indfødt. Efter at have indtaget olie og proviant (gave fra den canadiske regering) startede vi sydpå på vej til Pangnirtung, som vi nåede den tredie dag om aftenen.

Pangnirtung ligger i en fjord ikke langt fra bunden af den vældige fjord Cumberland Sound. Det er en bebyggelse, der minder noget om en af de gamle kolonier i Grønland. Hudson Bay Company's hvide bygninger med de velholdte veje omkring dominerer byen, idet de ligger på en stribe nærmest ved stranden. Bagved

ligger andre bygninger, såsom politistationen, kirken, præstens bolig og sygehuset. Både nord og syd for husene ligger eskimoernes telte. Man regnede ved vor ankomst med, at der boede ca. 400 eskimoer i Pangnirtung. Modsat Grønland samles eskimoerne på de centrale bebyggelser om sommeren og tilbringer vinteren ude på fangstpladserne. De lider ingen nød. Hvidfiske- og sælfangster foretages med motorbåd. Medens en del af vore folk tog på en mislykket hvidfiskefangst i kompagniets motorbåd, ankom der en motorbåd, der havde nedlagt 14 dyr, og næsten samtidig en anden, der havde fanget 40 netsider. Da det blev bekendt, at vi „akukitsut“ (folk med anorak uden bagsnipper) godt kunne goutere inuitternes (eskimoernes) mad, varede det ikke længe, før vi fik foræret en hel sæl og mattak af en halv hvidfisk.

Da vi kom tilbage til Grønland, var det stadig tilbagevendende spørgsmål, hvordan man boede derovre i Baffinland. Man ville næsten ikke tro os, når vi fortalte, at eskimoerne bor i telte både sommer og vinter. Teltene er af lærred. I oktober måned dækkes teltene med en presenning også af lærred, og mellemrummet fyldes med hø som isolation. Så bygger man en „husgang“ af sne som til et snehus, og når sneen yderligere dækker teltet, kan man have det så rart derinde med vægstenslamper tændt både til belysning og madlavning. De sagde, at telte af den beskaffenhed er varmere end qavdlunakkernes huse.

Befolkningen i Pangnirtung modtog os både med venlighed og interesse. Vi besøgte dem ofte i deres telte og var altid velkomne. Den første dag, vi var sammen med dem, blev der arrangeret et „folkemøde“ på en græsslette foran butikken, og hele befolkningen, både eskimoer og canadiere, mødte. Mødet indledtes med et kanonslag af en gammel hvalfangerkanon. Peter Nielsen talte og bragte en hilsen fra stammefrænderne i Grønland. Stedets eskimoiske førstemand, altnuligmanden Kilapak, svarede med en tale og bragte gaverne frem: Et skindtæppe og to dukker i eskimovinterdragt. Bagefter blev der overrakt en skrivelse fra kommunalbestyrelsen i Godthåb, der anmodede om at få Pangnirtung som venskabsby. En vældig god ide, som realiseredes efter Pangnirtungs ja. Så sang vi en af vore grønlandske sange, flerstemmigt, og pangnirtungerne svarede med en salme, for almindelige sange har de ikke, hverken gamle eller nye.

Det var også en stor glæde at overvære gudstjenesten, som foregik efter moderkirkens, den canadiske anglikanske kirkes ritual. Eskimoerne sang nydeligt, men den flerstemmige syngemåde, som vi er vant til i Grønland, har de enten glemt eller aldrig haft. Siden arrangerede vi en aften i kirken, hvor vi sang nogle af vore smukkeste sange og salmer efter at have forklaret indholdet af disse. Under denne sammenkomst bragte stedets præst menighedens gave til menigheden i Grønland: To hvalrosfigurer af vægsten. Alle ekspeditionsdeltagere fik en salme-

*På gammeldags eskimo-vis bliver sælskindet tygget
for at gøre det tilstrækkelig bøjeligt til fremstilling af kamikker.*

Foto: National Film Board

og bønnebog og en bibel, trykt på eskimoisk med syllabiske bogstavtegn. Jeg tror, at disse sammenkomster har betydet meget for begge parter.

Vi var også sammen i dansehuset. Dansen foregik i en af kompagniets bygninger, ligesom i gamle dage i Grønland. De dansede skotske danse til harmonikaens toner. Der var liv og glade dage. Der var gamle og unge, mødre med småbørn i amauten (bæreposen), og børn, hvoraf nogle var faldet i søvn liggende på sække.

Det var med en vis vemod, vi forlod Pangnirtung og dets venlige befolkning. Vi ville have besøgt nogle udflyttersteder på vejen, men det opgav vi, da ingen kendte noget til deres beliggenhed. Ved munden af Cumberland Sound passerede vi øen Blacklead Island, hvor vor udmærkede kontaktmand Leo Manning i sine unge dage har bestyret et Hudson Bay Company-depot, tre år i træk uden forbindelse med omverdenen, ene qavdlunak blandt eskimoer. Efter en meget ubehagelig gyngetur ankom vi så til den eskimoiske bebyggelse helt i bunden af den store fjord, Frobisher Bay, hvilket også er bebyggelsens officielle navn.

Vi var kommet til en anden natur. Der findes ingen fjelde, der minder om Grønlands. Det er en udpræget tundraegn. Det første, man lægger mærke til, er flyvepladsen og radarstationen, selv Hudson Bay Compagniets hvide bygninger er trådt ud i baggrunden. I nærheden af flyvepladsen lå eskimoernes teltplads.

Fjordens eskimoiske betegnelse er Tinigssuarferuseq, hvilket betyder stedet med ret stor ebbe. (Cumberland Sounds eskimoiske betegnelse betyder stedet med stor ebbe). Skibene måtte ligge ankret ret langt ude i fjorden, og det er umuligt at foretage en landgang i ebбетiden. Som landgangs- og transportbåde anvendes amfibiebåde. Derfor havde de canadiske myndigheder ordnet det således, at vi fem ekspeditionsmedlemmer kunne bo i land, have et hus for os selv i canadiernes forsøgsby, som anlægges i en vig et godt stykke fra flyvepladsen. Det passede os overmåde, så kunne vi nemlig også studere anlæggelsen af forsøgsbyen på nærmeste hold.

Såvidt jeg kunne få oplyst, bor der ca. 300 eskimoer i Frobisher Bay. De bor i telte ligesom i Pangnirtung, men livet i Frobisher er præget af canadisk-amerikansk påvirkning. I stedet for vægstenstranlamper bruger man primus og gasolinovne, og mange af teltene er udstyret med rigtige senge, borde og lænestole og linoleum på trægulvet. Eskimoerne der tjener gode penge som arbejdere på flyvepladsen og i den nye by, de får lige så meget som de udsendte arbejdere - for ligestillingens skyld, blev der sagt. Deres påklædning har også begyndt at nærme sig qavdlunakernes, og med hensyn til personlig hygiejne står de højere end pangnirtungerne. Med hensyn til åndelig og kulturel fattigdom er de dog lige.

Den eskimoiske teltbebyggelse i nærheden af flyvepladsen skal åbenbart flyttes ligesom Thule-bebyggelsen i sin tid. Canadierne har derfor fået den ide at anlægge en ny by til eskimoerne som et led i en centralisation af eskimoerne for undervisningens og kulturopdragelsens skyld. Den materielle påvirkning må jo foregå hånd i hånd med den kulturelle. I sommeren 1955 begyndte canadierne så at anlægge forsøgsbyen efter at have bygget en bilvej fra flyvepladsen. I august 1956 havde man færdigbygget syv beboelseshuse, et stort infirmeri, en skole, en bilgarage og en kantine. De var i gang med at bygge flere beboelseshuse og huse til

*Mens maden bliver tilberedt i teltet er familiens overhoved
beskæftiget med sit udskæringsarbejde.*

Foto: National Film Board

hjemvendte tb-patienter, og på byplanen står endnu flere huse, hospital, skole med internat, kirke, hotel og varehuse. Flere eskimoiske familier har allerede besluttet at overvinde i husene, gratis, for husleje kan der først blive tale om, når eskimoerne har bestemt sig til at blive fastboende. Det er regeringens første forsøg på at samle eskimoerne, og lykkes det, kan forsøget gentages andre steder.

Det var vanskeligere at kontakte Frobisher-eskimoerne end pangnirtungerne. Det skyldtes bl. a., at de to teltleje på stedet lå i en god afstand fra hinanden, at mændene var beskæftiget hele dagen igennem, og at den nære tilstedeværelse af canadiere og amerikanere har gjort dem mere ligegyldige overfor de mennesker, der kommer udefra. Det er åbenbart svært for dem at betragte os som stamme-frænder. Ungdommen har forstået betydningen af vort besøg mere end de ældre. Der kunne ikke arrangeres „folkemøde“ som i Pangnirtung, og overrækkelsen af Frobisher-gaverne, et skindtæppe og en pragtfuld graveret rensdyrtak fandt sted

i vort hus i overværelse af vore kontaktmænd, Angnakallak og Leo Manning, canadiernes service officer og bestyreren af Hudson Bay Company. Vi havde dog den oplevelse at være sammen med eskimoerne ved en gudstjeneste, der virkede meget gribende ved sin enkelhed.

Efter en uges ophold i Frobisher Bay tiltrådte vi tilbagerejsen og nåede hjem til Godthåb efter tre ugers fravær. Velkomsten i Godthåb var en oplevelse for sig selv, så hjertelig som den var.

Under selve rejsen, og ikke mindst bagefter, prøvede man at nå ned til kernen af oplevelserne. Belært af mange danske „sommermænds“ slutninger af oplevelser under grønlandsrejser er man blevet forsigtig med at drage mere eller mindre forhastede og dermed ikke helt gennemtænkte slutninger. Vi har også været kun „sommermænd“ på Baffinland, omend vi havde den fordel, at vi kunne tale med befolkningen og ud fra egne forhold bedre sætte os ind i deres levevis. Derfor kan vi med rolig samvittighed besvare det spørgsmål, der naturligt stilles til os: Hvad er jeres indtryk?

Da vore canadiske kontaktmænd kom ned i kahytten på „H. J. Rink“ og begyndte at tale eskimoisk, blev vi til vores store glæde klar over, at der ikke blev nogle sproglige vanskeligheder. Og det var det vigtigste. Siden hen, da vi levede blandt befolkningen, måtte vi ganske vist erfare, at vi ikke kunne tale lige godt med dem alle. Dem, man bedst kunne tale med, var de mennesker, der var vant til at tale med de fremmede mennesker; og til dem hørte vor gode ven, altnuligmanden Kilapak i Pangnirtung, vor eskimoiske kontaktmænd Angnakallak og en hel del unge mennesker. Alt i alt kan man nok sige, at vi forstod dem bedre, end de forstod os. Vanskeligheden i at tale med eskimoerne, ikke mindst om de ting, vi helst ville vide noget om, ligger også deri, at deres tankevirksomhed ikke er trænet. Det er som om hjernen hurtigt bliver tom, og det varer noget, før den bliver fyldt op igen.

De har åbenbart glemt forfædrenes sagn, der har spillet en stor rolle i hele eskimoverdenen. De har i lighed med andre eskimofolk selvfølgelig haft fortællere, der har bevaret traditionerne, vi ved jo bl. a., at den amerikanske eskimoforsker Frans Boas har nedskrevet sagn på Baffinland i slutningen af det 19. årh. På et eller andet tidspunkt er bevarelsen af traditionerne ophørt. Ligeledes er sange, viser og danse glemt. Det samme var nok sket i Grønland, hvis der ikke havde levet danske mænd som H. Rink, Knud Rasmussen og William Thalbitzer. Nu er det os selv, der skal træde i deres fodspor.

Vi har desværre ikke set eskimoernes kajaker. De havde dem ude på udflytterpladserne. Hos dem har kajakken aldrig spillet den rolle, som den har gjort og endnu til dels gør i Grønland. Det viser også kajakkens udviklingstrin, som ikke

Det er let at se forskellen mellem den grønlandske kajak og denne, der er typisk for de canadiske eskimoer. Foto: National Film Board

har nået den grønlandske fuldkommenhed. Deri spiller naturen også en rolle, for havet omkring baffinlandseskimoernes bebyggelser er islagt det meste af året. Det vigtigste befordringsmiddel er hundeslæde. Den er ikke nær så elegant som nordvestgrønlandernes, den er lang og ret klodset, en udpræget transportslæde. Men det er en fornøjelse at se hundene, som er velpassede og velnærede. Man ser ingen forsultne og køterlignende slædehunde, som der findes for mange af i Nordvestgrønland.

Påvirkningen udefra er i fuld gang blandt baffinlandseskimoerne. For det folk, der har mistet eller er i gang med at miste den oprindelige kultur, er tilegnelsen af qavdlunakkulturen den eneste redningsplanke, hvis folk ikke skal bevares bare som en slags museumsgenstande. Eskimoerne selv er ude af stand til at tage initiativet, fordi de bl. a. mangler egne, hjemlige foregangsmænd! Jeg ved, at canadierne ikke er så ivrige efter at uddanne eskimoiske foregangsmænd, fordi disse let bliver grundløse, bliver hverken qavdlunak eller eskimo. Sådan var det også dengang i Grønland, da begyndelsen blev gjort til at skabe grønlandske foregangsmænd. Nu kan man ikke tænke sig udviklingen skride frem i Grønland uden disse! Det er lettere at hjælpe et folk frem gennem dets egne. Ligeledes er det at håbe, at canadierne indfører et råd blandt eskimoerne, f. eks. i lighed med fangerrådet i Thule.

Nu er canadierne begyndt at bygge skoler og indføre undervisning. Undervisningssproget skal være engelsk. Det kan lyde mærkeligt for os, der holder på et dobbelt undervisningssprog i Grønland. Men vi forstår canadierne. Inden for deres store arktiske område har de ikke alene eskimoer, men også indianere, og deriblandt skal dialekterne være så forskelligartede, at undervisning med de forskellige stammers sprog som undervisningssprog ikke kan føre til noget resultat. Det bliver os i Grønland, der skal bevare og udvikle det gamle fællessprog for eskimoerne.

Vi er blevet sendt til stammefrænderne på Baffinland først og fremmest for at kontakte disse. Nu venter vi på besøg derovrefra. Om det bliver en gensidig vedvarende forbindelse, må tiden vise; og vi må håbe, at det sker. Vi har i Grønland midler til at gøre noget for vore stammefrænder i kulturel henseende, og det vil vi gerne gøre i samråd med og i nær kontakt med de canadiske myndigheder.

Det er godt, at det grønlandske landsråd har taget det initiativ at sende „H. J. Rink-ekspeditionen“ til Baffinland.

Vi har mødt en grænseløs forståelse, velvilje, hjælpsomhed og gæstfrihed fra den canadiske regerings, de lokale myndigheders og de privates side og ligeså fra Hudson Bay Company's folk. Alle har gjort deres til, at turen fik et godt forløb i enhver henseende. Vi kan ikke være taknemlige nok derfor. Bare vi kan gøre gengæld på en så god måde, når vi modtager gæster derovrefra.

(P. S. I artiklen har jeg brugt udtrykket qavdlunak om de folk, som ikke er eskimoiske. Det er en betegnelse, som eskimoerne selv anvender. I Grønland bruger vi det udtryk om danskerne.)